

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. XII, св. 1—2.

БЕОГРАД, 1962.

САДРЖАЈ

	Страна
1. М. Стевановић: Рекција глагола и облици њихове допуне	1—11.
2. А. Пецо: Акцент именица женскога рода типа <i>глава, вила</i>	12—24.
3. Биљана Шљивић - Шимшић: О неким искуствима из рада са француским студентима	25—34.
4. Олга Ристић: <i>Гаснути (гаснути се) : гасити (гасити се)</i>	35—40.
5. Егон Фекете: О семантичкој диференцијацији облика <i>загри- зен и загризен</i>	41—46.
6. Славко Вукомановић: <i>У Речки или у Речкој?</i>	47—49.
7. Владимир Гудков: Бранислав Грујић и Никола Шубин: Речник руско-српскохрватски и српскохрватско-руски	50—56.
8. Језичке поуке	57—63.

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник дописник др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

—Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА
БЕОГРАД

Слог: Издавачке установе „Научно дело“, Београд, Вука Караџића бр. 5.
Штампа: Графичко предузеће „Радиша Тимотић“ Обилићев Венац бр. 5

НАШ ЈЕЗИК

Књига XII

Нова серија

Св. 1—2.

РЕКЦИЈА ГЛАГОЛА И ОБЛИЦИ ЊИХОВЕ ДОПУНЕ

1. У језику народних песама и код старијих писаца налазимо на случајеве употребе објекатске допуне у облику акузатива и уз непрелазне глаголе. То су познати случајеви употребе примера типа: *Сједе зетџа Сџрахинића бана, | Сједе њега за софру гошћову* (нар. песма). — *Мајка дјецу рано лијегала, | У јујџро и х рано усџајала* (исто). — *Заиграше добре коње џољем* (И. Мажуранић, Смрт Смаил-аге Ченгића). — *Пошџо је џолијегала дјецу враџи се за сџо* (М. Лалић, Хајка). — *Радије је шеџала моју узвишено сџ кроз џразне одаје* (Вл. Десница, Прољећа Ивана Галеба). Али ту особину, како нам говоре последња два примера, налазимо и код данашњих писаца. Ње има, дакако, и у савременом говорном језику.

Поводом овакве употребе објекта у акузативу потребно је истаћи да се ту глаголи, иако основном својом (тј. основним значењем) непрелазни, јављају као прелазни, са значењем: учинити да буде оно што се тим глаголима казује; *сесџи* значи: учинити да онај на кога се мисли седне, управо, рећи томе да седне, показати му да седне; *леџи* — ставити да легне; *заиграџи коње* — подстаћи, натерати коње да заиграју итд. Како овде, а и иначе, речи добивају значење које им се даје у њиховој употреби, нарочито се лепо види из примера: *Јарко га је огријало сунце* (нар. песма), који се као карактеристичан за ово стално, од Ђ. Даничића до данас, давао у нашим граматикама, а с којим је сасвим идентичан пример из данашњег књижевног језика: *Бјеше га сунце огријало кад је чуо за сина* (М. Лалић, Хајка). Иако медијалан и непрелазан у једноме своме значењу, какво има у примеру: *Сунце је огрејало*, рецимо, тј. *џојавило се, џусџило је своје зраке*, — глагол *огрејати* није само такав, него, зависно од смисла у реченици, може бити и прелазан; прелазан је очевидно у оба претпоследња примера, јер у њима *огрејати* значи:

обасјати (га) зрацима, односно фигуративно — обрадоваџи (га). То, дакако, потврђује и пример из Вукова Рјечника: *Грани сунце да огријем руке, где огријати, без икакве сумње, значи загрејати, где је огрејати, тј., свакако прелазан глагол.*

2. У језику старијих писаца, већином песника, и опет у језику народних песама, каткад се употребљавао објекат у акузативу и уз друге неке непрелазне глаголе чија рекција у савременом српскохрватском језику као допуна захтева други неки падежни облик: *Да наричем сред уздаха изгубљено добро моје* (И. Ђорђевић, Пјесни разлике, 225). — *Завидећ' му царсџво од свијета* (И. Гундулић, Осман, 20, 50). — *Да њлачемо куће и љубовце* (С. М. Сарајлија, Пјеванија 56). — *Плачу мајке једине синове | Плачу љубе своје заручнике* (А. Качић, Разговор, 74). — *Да џи кукаш сређу своју* (Вук, Ковчежић, 101). — *Не џлач' мајко, дилбер-Фаџиму!* (Његош, Вијенац). — *Дубровачка [су] власџела сама себе уџрављала* (Вук, Рјечник, уз реч справа). Данас би се рекло: *Наричем за изгубљеним добром, завидећи на царсџву; Плачемо за кућама и љубовцама; Кукаш за својом сређом; Не џлачи, мајко, за дилбер-Фаџимом; Васџела су уџрављала сама собом.* А облик акузатива, очевидно, у таквим примерима не би био могућ.

Међутим, у примерима из Даничићеве Синтаксе: *Ту ред Јакшу кајеџана дође* (С. М. Сарајлија, Певанија 101). — *Мене је ево сваџио овде заџало* (А. Качић, Корабљица, 467). — *Лијеџ џи вас дар доџаде* (Нар. пј. 1, 116). — *Глас доџаде Војводу Војина* (Исто, 379). — *Њега сваде мора скуџље сџаџи* (Вук, Даница 2, 116). — *А Чуџића сџоџи без динара* (Нар. пј. 3, 31) и сл., — иако су глаголи у њима непрелазни, објекат уз њих, како видимо, стоји у акузативу. И Т. Маретић је несумњиво у праву кад, полазећи управо од Даничићевих примера, сматра да рекција и ових непрелазних глагола допушта употребу допуне у акузативу. Нама није јасно само зашто Маретић држи да је то „prema пјем. gefallen“ (в. Језићни савјетник, стр. 17). Љуб. Стојановић пак у критици Маретићева „Језићног савјетника“ упуђује на исправнију употребу глагола *доџасџи* и *заџасџи* у значењу: *џриџасџи, џасџи* у део с допуном у дативу. Ипак се поставља питање може ли се извести закључак да рек-

ција тих глагола у савременом језику не допушта употребу облика акузатива уз њих. Стојановићево мишљење изнето у његовој сада поменутој критици (на стр. 135. Наставног вјесника XXXIII, у коме је критика објављена) многима се чини прихватљиво. Многи, наиме, мисле да је Стојановић у праву када каже да уз глаголе *дојасити* и *зайасити*, у значењу *пријасити*, *јасити* у део „није добро“ употребљавати облик акузатива, тим пре што се ово мишљење подудара с означеном реакцијом у појединим нашим речницама Броз-Ивековићу, нпр., и Ристић-Кангрину, и што је без икакве ограде пренесено у Наш језик (књ. IV предратне серије, стр. 189).

Уз те глаголе очевидно врло често стоји име у дативу: *Мени дојада кумовски дар* (Ст. М. Љубиша, Причања Вука Дојчевића, 35). — *Мени за сву муку пријасивања не дојаде ни једна јара* (В. Јагџ, Спомени мојега живота I, 338). — *Да пријесити српски не дојадне дјеци од другога брака* (Б. Даничић, Историја српског народа, 43). — *Глас дојаде Анџици* (С. Матавуљ, Са Јадрана, 25). — *Њих је изаслао кад му дојадеше први гласи о Цукићевој буни* (П. Тодоровић, Дела I, 16). — *Други нема право на онолико колико му је дојало* (Ј. Дучић, Сабрана дела 6, 199). — *И тај је задањак дојао књизи српској* (Ст. Новаковић, Српска књига, 3). — *Данас нам је зайала врло жалосна дужност* (А. Шеноа, Казалишна извјешћа II, 246). — *Пошрудићемо се да њи не зайадне* (Ј. Грујић, Записи III, 44). — *Кад год је Горчину зайало, свагда је...* (Невесињски, Суд. СКГ XXIV, 642). — *Мени је ово једном зайало да њи истину креснем* (Ст. Самарџић, Из наше нахије, 84).

3. Али се, можда још чешће, уз исте ове глаголе, и не само у време из кога су Даничићеви примери већ и данас, као допуна употребљава акузатив: *Сви главари бјеху на скују кад ме дојаде књига од вас* (П. П. Његош, Писма I, 8). — *Црни глас дојаде нас синоћ* (Б. Даничић, Ситнији списи 1925, 262). — *Бољи и виши пођоше бољима и вишима, а ја једва вас зайадох* (С. М. Љубиша, Цјелокупна дјела I, 167). — *Један рад фочанских кујунџија дојаде га када се дијелио њијен* (С. Матавуљ, Цјелокупна дела I, 443). — *Сви му завиде што је баш њега дојала* (Ј. Козарац, Мртви капитали, 83). — *Некога дојадне љеши, а некога грђи* (Д. Шимуновић, Изабране приповијетке,

325). — *Прилагођује се илу и ѿоложају који га је дошао* (Вл. Назор, Приче, 200). — *И сѿога је лов Клaру дошао* (Горан Ковачић, Дани гњева, 58). — *И ја ѿносан ишо ме дошаде часи* (Пупин, Са пашњака..., 22). — *Хусеин-кайеиана зашаде велики илјен* (Ј. Е. Томић, Змај од Босне, 188). — *Та је судбина зашала и мог зеиша* (В. Јагић, Спомени II, 314). — *Мању добиш од оне која би зашала Бугарску* (Ј. Томић, Аустро-Угарска, 105). — *Краљевића Сѿјејана имала је зашаси и десѿошска власи у Србији* (Зборник И. Руварца, 457). — *Уйрав нега је зашала ша срећа* (Ј. Козарац, Мртви капитали, 186). — *Ниси се зна колико ће зашаси нашу оићину* (С. Куленовић, Комедије, 12). — *Једно шраже — друго и х дошадне* (Књижевност 1948, 685). — *Васину жену зашала је још једна ораница* (разг.).

А најзад ни сви састављачи речника код нас не занемарују значење тих глагола којје као допуну захтева облик у акузативу; у Dayre-Deanović-Maixnerovu Hrvatskosrpsko-francuskom rječniku уз глагол *дѿшаси-дѿшаднѿм* налазимо и пример: *дошао ме ред*. И сасвим је разумљиво да ће сви познаваоци нашег језика — не мислим само познаваоци његових законитости, а још мање znalци граматичких правила, него сви они који наш језик познају у целини, тј. они који познају народни и књижевни језик онакав какав је он код наших писаца, — допустити напоредну употребу облика датива и акузатива у функцији допуне глагола о чијој рекцији говоримо.

Ова напоредност употребе двојакних тих облика допуне једних истих по облику глагола, у овоме случају не представља синонимске вредности синтагми у којима се јављају, већ су условљени различним значењима управних глагола, од којих је једно значење намене (дативско), а друго — значење обухватања (акузативно). Да је рекција глагола, односно падежни облик њихове допуне условљен опет смислом онога што се падежном синтагмом казује — нарочито се јасно огледа у примерима с глаголом *сѿајати* — *сѿоји* у значењу: *имаи и цену, кошшаи и*. Када целом синтагмом с тим глаголом треба означити која се цена даје за оно што се плаћа, име појма који даје цену стоји само у акузативу, као у последњем од примера из Даничићеве синтаксе датим овде у т. 2. А када исти тај глагол треба допунити именом онога који тражи цену, коме се плаћа цена, — то име уз глагол *сѿајати*

долази у облику датива. У вези са овим треба истаћи да се тај глагол у овоме значењу данас осећа као архаичан или дијалекатски.

4. На овоме ћемо месту указати и на значење глагола *лагати*, којему су неки граматичари (између осталих и Т. Маретић) спорили исправност употребе у значењу прелазног глагола с објектом у акузативу, и тврдили да је у необичној (по њихову схватању) употреби допуна глаголу *лагати* овај падеж узет место датива. То, међутим, није тачно, већ једно од значења глагола *лагати* захтева његову допуну управо с обликом акузатива, у служби правог објекта. Истина је да рекција овога глагола кад он има значење *представљајући коме нешто лажно, говорећи коме лаж*, као и сви глаголи говорења, захтева допуну у дативу (*Или ти и лажу, или мисле што и ја.* — И. Андрић, На Дрини ћуприја, 280), као год што тај глагол у једноме од својих значења, у значењу: *имајући обичај лагати, бијући лажљив* не тражи никакве допуне (*Само ситне душе лажу.* — Б. Кнежевић, Мисли, 144). Али је исто тако сасвим разумљиво да се лажи пред неким изнесе с циљем да се тај превари, обмане, разумљиво је, тј., да *лагати* значи и *варати, обмањивати*, и да се у томе своме значењу, када је потребно показати кога неко vara, кога обмањује, мора употребити објекатска допуна у акузативу, како је и употребљена у примерима: *И даље лаже државу и друштво* (Авакумовић, Казнени поступак, 46). — *Море ти ме лажеш, Васке!* (Ст. Сремац, Зона Замфирова, 70). — *Марко лаже Моравке девојке* (Српски етногр. зборник, 335). — *Ја лажем себе у ком новом храму* (М. Бојић, Сонети). — *Тиме си самог себе лагао* (Звезда 1912, I, 28). — *Селаци немају више поверења у владу што и хитално лаже* (Правда 1917, 239/1). — *Лаже тебе Ђоко Маловићу* (Нар: пјесме 4, 474)¹.

Вишеструким значењем, управо, појединих глагола, вишеструком рекцијом њиховом и треба објашњавати употребу допуне уз њих и обликом датива и обликом акузатива уопште. Такву рекцију имају и глаголи: *волећи, помоћи, помагати, саветивати, служити, смењати, судити*. Као прелазни глаголи, они захтевају објекатску допуну у акузативу: *Волимо те, Ситрахићу бане*

¹ Овим је углавном примерима и подробније објашњена вишестраност рекције глагола *лагати* у Нашем језику, књ. III н. с., стр. 154—159.

(Нар. пј. 2, 44). — *Волим кума нег зла њна голуба* (Исто, 1, 98). — *Најприје савешујем ње бе* (Д. Обрадовић, Првенац, 15). — *Лако је здравому болесн сга савјештовати* (Вук, Пословице, 203). — *Помолимо се нашему Паруу ... да закрили и њомогне на с* (Л. Војновић, Дубровник, 156). — *Али га није њомогло, морао је да враџи* (Ђонових Ј., Хронике, 114). — *То ње не њомага колико ни врага крст* (Вук, Пословице, 402). — *Када се рече ја му њомажем и ја га њомажем, онда је јасно да глагол њомагати има више значења* (А. Белић, Наш језик 1936, 99). — *Мој оцац савештовао је овога* (Св. Марковић, Целокупна дела 2, 15). — *Служих ца ра девет година дана* (нар. песма). — *Било би строго нејраво судити некога за мању кривицу* (Авакумовић, Стицај злочина, 185). — *Исти њако, ако не горе, суди Енглезе* (Магош, Огледи, 134). — *Па их ухваџили и цару довели да их суди* (Ј. Продановић, Антлологија, 320). — *Нисам имао њраво да судим. То ми не њос њу њке* (С. Живадиновић, Тридесет година, 36). — *Имам ли ја њраво да судим њога човека* (П. Годоровић, Дела I, 122). — *Ево ме ако сам крив да ме суди ње* (В. Врчевић, Приповијести, 261). — *Да знамо шџа је Вук у срџској књижевности не би смо га једнако њрогонили и смеџали будућности њезину, развиџак њезин* (Кратки преглед Хармоније I, 112). — *Под ону лиџу ... где га нико не може смеџати* (Л. Лазаревић, Приповетке, 6). — *Њега више није смеџао ни дим њушача* (Ј. Лесковар, Приповијести, 42). — *Није их смеџао шум њобјешњеле њрироде* (Б. Ливадић, Новеле, 1910). — *Овакве ствари га смеџају* (Гарашанин, Писма II, 90). — *Какав је њо начин некога смеџати њако неуморно* (М. Крлежа, Господа Глембајеви, 54). — *Моја њрисуџности и х ни мало није смеџала* (Балски, У новом двору, 9). — *Не може смеџати ни једнога хист њричара* (Хрватско коло, VIII, 124). — *И њо, на крају, није никога много смеџало* (И. Андрић, На Дрини њуприја, 153). — *Шимунa су смеџале руке* (Ковачић, Есеји, 194). — *Али све њо није смеџало носача Самуела* (И. Самоковлија, Носач Самуел, 21). — *Није га нишџа смеџало* (А. Цесарец, Златни младић, 42).

Исти набројани глаголи могу означавати и намену појму с именом које их допуњава, могу, тј., значити: чинити некоме оно што се основом тих глагола казује. А када ово значе, облик њихове допуне природно мора бити датив: *Волим ње му него ње би,*

сине (Нар. пј. 2, 42). — Помози ми казати (Св. Ранковић, Поручени идеали, 121). — Ако буде потребе да помогну својој браћи (Његош, Писма I, 140). — Помози ми јушроше јушро (Врчевић, Приповијести, 261). — Дошао сам к вама да ми помогнете (И. Ћипико, За крухом, 225). — Помоглох врџу и винограду (Вл. Назор, Пастир Лода, 100). — Винограду не помогне молитва него мошкка (Звоно 1910, 104). — Одврну га у свој завичај да му помага (Павлиновић, Пути, 68). — Ако нам то исто савешује (С. Јовановић, О држави, 51). — Однео је к њему да му он савешује (Ј. Продановић, Антологија, 375). — Бежи у Шам и Медину како му се савешовало (Ј. Скерлић, Вој. Илић, 8). — Иву је сада то сметало (Н. Бартуловић, На прелому, 98). — Нишња не смеја брзом чићању (Шапчанин, Посланица, 36). — Којој овци своје руно смеја, ондје није овце нишња руна (Вук, Пословице, 174). — Стих и слик не смеју смејати и еснику (Б. Поповић, Српски књиж. гласник III, 392). — И ево ја сам себи судим (С. Матавуљ, Ускок, 130). — Види се да наука свему суди (Ј. Веселиновић VII, 20). — Много је прошло док је дошао дан да се Милићу то љавди суди (М. Сретеновић, Милићев гроб, 83). — Нишњамјани су судови избраних судаца који су судили српским грамашићкама (Б. Даничић, Ситнији списи, 49).

Зато што у случајевима о којима говоримо управни глаголи у себи садрже оба значења, и оно што проистиче из функције објекатске допуне (акузативно) и оно које условљава облик дативске допуне, у језичком осећању појединаца, или и појединих дијалекатских области, може се једно од ових значења развити на штету другог, и у складу с тим употреба једног облика допуне потискује употребу оног другог. Али, ако се узме српскохрватски језик као целина — а он се овде за књижевну норму тако и мора узимати — из наведених примера јасно произилази да се ти глаголи допуњавају и обликом датива и обликом акузатива и да, према томе, нису у праву они који тврде да „глагол смејати тражи уза се именицу у дативу“ (а не у акузативу) или да се „глагол судити у нашем језику слаже с дативом а не с акузативом“ (Наш језик књ. I предратне серије, стр. 183 и II, стр. 60).

Међу глаголе чија рекција допушта допуну и у једном и у другом од ова два падежа иде и глагол учити. Облик датива у функци-

ји допуне овога глагола употребљава се у служби означавања циља коме је намењено оно што се казује управним глаголом, а у тој се служби, како је одвећ познато, употребљава и акузатив — не више наравно као облик за означавање појма коме је што намењено, већ за означавање појма који има да се постигне, који, дакле, има да се обухвати оним што се казује управним глаголом. После овог објашњења мислимо да ће бити сасвим јасно зашто је, мада се обема синтагмама не казује исто, ипак подједнако обично *Учишељ нас је учио једној лејој њесми* и *Учишељ нас је учио једну леју њесму*. У последњем облику овога примера, поред објекта као циља, имамо ближи објекат у акузативу — *нас*. А као *учиши* тако и: *џиџаџи* и *молиџи* и с њима сложени глаголи поред датива као падежа циља, тј. даљег објекта, могу имати објекатску допуну у акузативу: *Чекај, Бајо, да џе не ш џо џиџам* (М. Лалић, Хајка). — *Примакни се ближе да џе не ш џо замолим* (Исто). — *Молио бих вас једну с џвар* (Последњи пример је узет из Граматике потписаног). — Истина, ваља истаћи да је реч која овде означава појам циља као допуна глаголу много обичнија у облику акузатива с предлогом *за* или, у неким случајевима — у облику локатива с предлогом *о* (*Чекај, Бајо, да џе за не ш џо, или о не чему џиџам; Примакни се да џе за не ш џо замолим*. — *Молио бих вас за једну с џвар*), а ниједан други од наведених глагола, осим глагола *учиши*, место акузатива циља не може уза се имати допуну у дативу.

У Даничићевој Синтакси (на стр. 408—410) налазимо велик број примера с низом глагола, у овоме случају, непотпуног значења уз које поред праве објекатске допуне стоји још једна допуна у акузативу. И разумљиво је што су каснији граматичари: Миклошић, Новаковић, Маретић и Љ. Стојановић, који су имали само тај језички материјал пред очима, овим двоструким акузативним допунама, поклањали више пажње него што се то нама, који полазимо од свога језичког осећања и од језика целе наше књижевности, данас чини оправданим. И сасвим је разумљиво што су они то чинили јер су примери с овом синтаксичком особином узети из познатих наших писаца, старијих додуше, оних из XVII и XVIII века, или из писаца тога времена који су дела своја писали народним језиком, из народних умотворина, из пи-

саца почетка XIX века, из дела самога Вука Караџића, из Његоша и њихових савременика. И сасвим је разумљиво што се та особина, макар колико да је она данас ретка, и у највише случајева туђа нашем језичком осећању, не може обићи ни у једној књизи која говори о падежним синтаagmaма српскохрватског књижевног језика.

Маретић је ту другу допуну у акузативу с правом назвао предикатним акузативом зато што је то облик који се давао именском делу предиката, како се ово лепо види у примерима: *И њ о г л е д е с њ в о р и с њ р и ј е л е* (Гундулић, Осман 5, 23). — *Д а г а уч и н и с в о г а к р а љ а* (Ј. Палмотић, Кристијада, 165). — *З о в у њ и г а м и л о с р д н а* (И. Борђић, Салтијер 153). — *Х р њ е з о в е м љ у д е о н е* (В. Дошен, Аждаја, 131). — *С р е б р н о с е д л о н е ч и н и ко њ а д о б р а* (Вук, Пословице). — *Д а с в и ј е њ у к њ и ж е с в н о м уч и н и с е б е њ о з н а њ а* (Лука Милованов). — *У ч и н и њ у ђ е ц у ј а њ и ч а р е* (Нар. пј. 2, 44). — *Д а њ е с њ а в и м в е љ е г а в е з и р а* (Исто 2, 13). — *С њ а в и х с њ р а ж у м л а д у м о м у* (Исто, 1, 550). — *С њ р у к м у м е њ у д р в о ш и м њ и р о в о* (Исто, 1, 307). *И нека му верно харач даје и Турчина г л а в а р а њ о з н а ј е* (А. Рељковић, Сатир, 16). — *Т и ј е м о ж е ш уч и н и њ и с р е ђ н у и ч е с њ и њ у* (С. М. Сарајлија, Историја Србије, 383). — *Р а њ и њ а г а ј е б о г в и ш е г а д а о* (Његош, Г. вијенац, 46). — *К а к о њ е ј е б о г в е с е л а д а o* (Исто, 110). — *К у м а м е њ у К р с њ и њ и њ е љ Ј о в а н а* (Вук, Рјечник, уз метати). — *Н о њ е б а н а д р ж и м н а ј б о љ е г а* (С. М. Сарајлија, Певанија, 109). — *М а м е з а њ о к р и в а н а њ и не ђ е ш* (Огледало српско, 59). — *К а д м е г л о б и њ е к р и в а м е н а ђ о ш е* (Вук, Пословице). — *Н а њ а o с и и х л а ж н е* (Откровење, 22).

Други акузатив у овим и сличним случајевима је, рекосмо, именски део предиката у коме је глагол непотпуног значења. Он је, дакле, неопходна допуна глаголу зато што је тај глагол, и с објекатском допуном (у првом акузативу) уза њ, сасвим непотпун. Само је облик акузатива те предикатске допуне, за наше данашње језичко осећање, врло необичан. У савременом би се језику, како је то и Маретић већ осећао, место акузатива пре употребио други неки облик. Маретић, истина, каже да би се ту поред акузатива могао употребити само инструментал. Међутим, треба рећи да би се место тога предикатског акузатива данас најчешће употребио инструментал или други неки падежни облик. А врло је мало примера у којима је и по данашњем нашем језичком осећању сам

акузатив ту највише на своме месту. То су пре свега она неколика горе наведена примера из Његоша у којима имамо по два акузатива уз глагол *даћи*, где, у ствари, то и нису два акузатива већ једна акузативна објекатска синтагма у којој је други акузатив привремени атрибут објекта. У првом Његошевом примеру: *Рашта га је бог вишега дао* — каже се да је *њега вишега* дао, а у другом да је *њега весела* дао. Овамо иде и Рељковићев пример, у коме је глаголу *познавати* — *Турчин главар* објекатска допуна. У неким другим од наведених и њима сличним примерима очевидно би данас, уколико би то број слогова у стиху допуштао, више био на своме месту облик акузатива с предлогом *за* или везником *као*: *Да ти е савим за великог везира*. — *За кума међу Јована Крсћићеља*. — *Но ти е држим за најбољега бана*. — *За сѣрук му међу дрво шимширово*. — *Ходи мене узми за гостодара*. — *Као сѣражу сави младу мому*. Реченица *Не држах себе достојна* данас би се употребила такође у облику акузатива с предлогом *за* или у облику инструментала место другог акузатива (*Не држах себе за достојна* или *Не држах себе достојним*). У највише других оваквих случајева предикатској допуни, боље рећи именском делу предиката, према данашњем језичком осећању најбоље би одговарао облик инструментала или да тачније кажемо у тим случајевима би се једино инструментал могао употребити место акузатива: *И погледе сѣвори сѣријелама*. — *Да га учини својим краљем*. — *Да себе књижевном свијету учини њознајим*. — *Учинићу децу јањичарима*. — *Хријима зовем оне људе*. — *Ти ме можеш учинићи срећном и честим и њом* итд. У стиховима, поготову онима с одређеним бројем слогова, овај или било који други облик осим акузатива без предлога очевидно није могао бити употребљен. А свакако је у време када су употребљени било и синтаксичких услова за употребу облика акузатива у служби ове предикатске допуне. Доказ за ово нам могу бити бројни примери из прозних текстова. Још више примери из Рељковића и Његоша који би се и данас употребити у истом облику, а највише то што се у неким случајевима и данас тако употребљавају. *Изузетно развијену ју је, кажу, и мајка на свѣи донела* (разг.). — *Таквога га познајем од пре 20 година* (исто) итд.

Т. Маретић је добро запазио да је у Вукову језику обичан облик акузатива заменица: *што, нешто, све*, у случајевима какве имамо у примерима: *То је мајка Мару њослушала. — Тврџковић је крив само ш о. — Ошиду не ш ш о у Карановац. — Одавно је имао не ш ш о зуб на њ. — Турџима се учини да Живковић све има њраво* и сл., који се тако употребљава још и данас. Ипак су у савременом језику много чешћи и обичнији исти облици тих заменица с предлогом *за*. (Данас би, дакако, много обичније било рећи: *За ш о мајка Мару њослушала*), или генитив с предлозима *због* или *ради* (*Тврџковић је крив само због ш о г а. — Одавно је због нечега имао зуб на њ е г а*), или и једна и друга ова предлошко-падежна веза (*Ошиду за не ш ш о у Карановац* или *Ошиду ради не чега у Карановац*), или локатив с предлогом *у* (*Турџима се учини да Живковић у свему има њраво*).

Управни глаголи, односно управни изрази у данашњем језику ређе имају овакву допуну у облику правог објекта. Другим речима — допуна уз њих за данашње наше језичко осећање није прави већ даљи објекат. Ми претпостављамо да је то само била и раније, иако се употребљавала и у облику правог објекта.

М. Стјевановић